

การศึกษาเปรียบเทียบวิถีชีวิตทางศาสนาในสังคมของชาวพุทธ
กับชาวมุสลิม: กรณีศึกษาชุมชนบ้านคลองบางตะเคียน
ตำบลบางโฉลง อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ
**A Comparative Study of the Religious Lifestyle in Buddhist
Society and Muslim Society: A Case Study of Ban Khlong Bang-
Takhian Community, Bangchalong Subdistrict, Bangphli
District, Samutprakarn Province**

¹พระครูปลัดภาณุวัฒน์ วฑฒธมโม (พลอยทรัพย์)
Phrakrupalad Phanuwat Vaddhadhammo (Ploisup)
คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Faculty of Buddhism, Mahachulalongkornrajavidyalaya University
E-mail: Phanu2509@gmail.com

²พระมหามงคลกานต์ จิตธมโม, ผศ. ดร.
Phramaha Mongkholkan Thitadhammo, Asst. Prof. Dr.
คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Faculty of Buddhism, Mahachulalongkornrajavidyalaya University
¹Corresponding author E-mail: Mongkholkan2522@gmail.com

Received: November 10, 2022; **Revised:** December 13, 2022; **Accepted:** December 31, 2022

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาวิถีชีวิตทางศาสนาในสังคมของชาวพุทธในชุมชนบ้านคลองบางตะเคียน ตำบลบางโฉลง อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ 2) เพื่อศึกษาวิถีชีวิตทางศาสนาในสังคมของชาวมุสลิมในชุมชนบ้านคลองบางตะเคียน ตำบลบางโฉลง อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ 3) เพื่อเปรียบเทียบวิถีชีวิตทางศาสนาในสังคมของชาวพุทธและชาวมุสลิมในชุมชนบ้านคลองบางตะเคียน ตำบลบางโฉลง อำเภอบางพลี จังหวัด

สมุทรปราการ งานวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ โดยศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากคัมภีร์ทางศาสนา เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย ผลการวิจัยพบว่า

วิถีปฏิบัติในพระพุทธศาสนา คือ ศีลธรรม จารีตประเพณี คำสั่งสอนในทางศาสนา ที่ศาสดาผู้ประกาศศาสนาได้นำมาเผยแพร่ สอนให้มนุษย์ได้ประพฤติตามทั้งข้อที่ควรและไม่ควร ประพฤติตามคือ ข้อที่ทรงอนุญาตได้แก่ กุศลธรรมความดีและในข้อที่ทรงห้ามเช่น ศีล 5 เป็นต้น และอกุศลธรรมความชั่วต่าง ๆ ที่เกิดจากการกระทำทางกาย วาจา และทางใจ ส่วนวิถีปฏิบัติทางศาสนาในศาสนาอิสลาม คือ ปฏิบัติตนตามหลักการ 3 ประการ คือ 1) หลักการศรัทธา 2) หลักการปฏิบัติ และ 3) หลักคุณธรรมการศรัทธาในศาสนาอิสลาม และความศรัทธาของภายในหัวใจ ไม่มีใครมีอำนาจที่จะทำอะไรได้ นอกเหนือจากอัลลอฮ์ องค์เดียวเท่านั้น

วิถีชีวิตทางศาสนาของชาวพุทธในชุมชนบ้านคลองบางตะเคียน เน้นหลักการ ๓ ประการ คือ 1) การทำหน้าที่ของตนเองให้สมบูรณ์ รู้ว่าตนคือใคร ควรมีบทบาทอย่างไร 2) เข้าใจวิถีปฏิบัติทางศาสนาของผู้อื่น 3) สละประโยชน์ส่วนตัวเพื่อประโยชน์ส่วนรวม การเป็นผู้นำของชุมชนต้องมีความเป็นผู้นำที่แท้จริง ทำให้เห็นเพื่อประโยชน์ต่อส่วนรวม ส่วนวิถีปฏิบัติทางศาสนาในทัศนะของชาวมุสลิมในชุมชนบ้านคลองบางตะเคียน จังหวัดสมุทรปราการ พบว่า การทำหน้าที่ของตนเองให้สมบูรณ์ เป็นการสร้างเหตุแห่งความสุข คือสงบ สันติ เบิกบานใจ ความสุขจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อเราได้ปฏิบัติตามความเชื่อของหลักการ

ชาวพุทธกับชาวมุสลิมที่อาศัยอยู่ในชุมชนบ้านคลองบางตะเคียนนั้น มีวิถีชีวิตอยู่อย่างสันติสุข ไร้ความขัดแย้งทางศาสนา มีความแตกต่างกันเพียงความศรัทธาในศาสนาของตน ไม่กล่าวล่วงวิถีปฏิบัติทางศาสนาของบุคคลอื่น ดังนั้น การรู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา และการลงมือทำกิจกรรมร่วมกัน จึงเป็นการเชื่อมประสานให้มนุษย์เข้าใจซึ่งเหตุและผลของกันและกัน

คำสำคัญ: วิถีชีวิตทางศาสนา, สังคมชาวพุทธ, สังคมชาวมุสลิม

Abstract

This article aimed to study 1) to study the way of religious life in Buddhist Society of Ban Khlong Bang-Takhian Community, Bangchalong Subdistrict, Bangphli District, Samutprakarn Province, 2) to study the way of the religious life in Muslim Society in Ban Khlong Bang-Takhian Community, Bangchalong Subdistrict, Bangphli District, Samutprakarn Province, 3) to compare the way of religious life in Buddhist and Muslim Society of Ban Khlong Bang-Takhian Community, Bangchalong Subdistrict, Bangphli District, Samutprakarn Province.

This research is a qualitative study by studying and collecting data from religious scriptures related to research papers and interviewing the target audiences.

The research results were found as follows.

The way of practice in Buddhism is related to morals, customs, and religious teachings as the religious founders proclaimed that whether what they should behave or so what not.

The religious provisions that they were allowed to practice as virtuous virtues, etc., and religious prohibition such as the five precepts, etc., and various evil deeds were arising from physical, verbal, and mental actions.

For Religious practices in Islam are to act according to 3 areas of principles: 1) Faith Principle 2) Practice Principle and 3) Moral Principles of faith in Islam. And faith in the heart that NO ONE has the power to do anything, apart from only one is Allah.

Religious way of life of the Buddhists in Ban Khlong Bang Takhian community emphasizing 3 areas of principles: 1) Completing one's duties, knowing who you are, what role should you play? 2) Understanding other peoples' religious practices 3) Sacrifice personal gain for the common good, for the leadership of community, they must have the true leadership completely. Because it is necessary to do it concretely for the benefit of the public.

Religious practices according to the view of Muslims in Ban Khlong Bang Takhian community, Samut Prakan Province. It was found that fulfilling their duties is a cause for happiness; that is, peace, cheerfulness, happiness can only occur when they follow the beliefs of the principles. Buddhists and Muslims who live in the Ban Khlong Bang Takhian community can be living a peaceful life without any conditions of religious conflict. They differ only in their religious beliefs, but they really did not violate other people's religious practices. Therefore, knowing how to put yourself in someone else's shoes, and they are also doing activities together, it is a cause of the connection that allows humans to understand each other's cause and effect.

Key words: Religious Lifestyle, Buddhist Society, Muslim Society

บทนำ

ความแตกต่างทางด้านเชื้อชาติ ศาสนา ภาษา และวัฒนธรรม ทำให้มนุษย์มีความแตกต่างกันหลายเผ่าพันธุ์ แต่มนุษย์นั้นมีสิ่งที่เหมือนกันคือความเป็นมนุษย์ที่ต้องอยู่ร่วมโลกใบเดียวกัน แต่เมื่อมนุษย์มองว่าคนเราต่างกันจึงเป็นเหตุให้ก่อสงคราม ต่อสู้กันขึ้น เช่นกรณีที่เกิดขึ้นในภาคใต้ ของประเทศไทย ซึ่งเหตุแห่งความไม่สงบเกิดขึ้นเพราะความไม่เข้าใจกันและ

กัน เช่นกรณีของชาวไทยพุทธกับชาวมลายูมุสลิมชุมชนทรายขาวที่อาศัยอยู่ร่วมกันสามารถที่จะฟันฝ่าอุปสรรคในเรื่องความหวาดระแวง ความไม่ไว้วางใจซึ่งกันและกันจนสำเร็จมาได้ เพราะทั้งสองกลุ่มมีศาสนาของตนเองเป็นแรงยึดเหนี่ยวไว้ ทำให้เกิดความสัมพันธ์ของคนในชุมชนในระดับต่าง ๆ (สุไรยา วานี, มะรอนิง สาแลมิง, 2556)

เมื่อก้าวถึงครั้งพุทธกาล พระพุทธเจ้าทรงตั้งองค์การสงฆ์ขึ้นมาก็เพื่อแสวงหาแนวทางให้มนุษย์สามารถอยู่ร่วมกันในสังคม โดยจะเห็นได้ว่าหลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนาจะมองไปที่คุณค่าของมนุษย์ที่อยู่ในสังคมมากกว่าคุณค่าทางด้านชนชั้นวรรณะ ความแตกต่างทางเชื้อชาติ ศาสนา เพราะมนุษย์นั้นสามารถที่จะพัฒนาชีวิตจนมีคุณภาพได้ ดังพุทธพจน์ที่ว่า “ภิกษุทั้งหลาย ในสัตว์โลกนี้ บุคคลผู้เป็นบัณฑิตมีปัญญาanyakย่อมนึกคิดเพื่อการเบียดเบียนตน ย่อมไม่คิดเพื่อการเบียดเบียนผู้อื่น ย่อมไม่คิดเพื่อเบียดเบียนทั้งสองฝ่าย ย่อมคิดการที่จะเป็นประโยชน์เกื้อกูลแก่ตน ย่อมคิดการที่เป็นประโยชน์เกื้อกูลแก่ผู้อื่น ย่อมคิดการที่เป็นประโยชน์เกื้อกูลแก่ทั้งสองฝ่าย ย่อมคิดด้วยเหตุผลนี้ บุคคลจึงชื่อว่า เป็นบัณฑิตมีปัญญา มาก” (พระไตรปิฎกภาษาไทย, (2539), เล่ม 21 ข้อ 186 หน้า 203, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

ดังนั้น สังคมตามแนวทางพระพุทธศาสนา คือสังคมที่มีการประสานประโยชน์ตนและประโยชน์ผู้อื่นเข้าด้วยกัน อันจะเป็นเหตุให้เกิดความผาสุกและมีสวัสดิภาพทั้งแก่ตนเองและผู้อื่น ควรมีลักษณะดังต่อไปนี้ 1) มีความเมตตา คิดเอื้อเพื่อสงเคราะห์ในหมู่คณะ เช่น การช่วยเหลือกิจธุระ ของสังคมด้วยความเต็มใจ ด้วยความเคารพ ยำเกรง และนับถือทั้งต่อหน้าและลับหลัง 2) มีความเมตตาทางคำพูดในหมู่คณะ ไม่นินทาว่าร้ายอันเป็นเหตุให้เกิดความแตกแยกทั้งต่อหน้าและลับหลัง 3) เมื่อได้ทรัพย์สินของมาด้วยความสุจริตก็รู้จักเอื้อเพื่อแบ่งปันแก่คนอื่น เป็นการแสดงน้ำใจแก่สมาชิกในสังคมเพื่อให้สังคมได้มีส่วนในการบริโภคใช้สอยสิ่งนั้นร่วมกัน 4) มีความประพฤติอันตั้งอยู่ในระเบียบวินัย หรือจารีตประเพณีของสังคมอันเป็นมาตรฐานในการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข 5) มีทัศนคติที่ดีต่อสังคม ยอมรับฟังความคิดเห็นของคนส่วนมาก (พระไตรปิฎกภาษาไทย, (2539), เล่ม 11 ข้อ 1324 หน้า 216-217, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

ส่วนของศาสนาอิสลามมองว่าการอยู่ร่วมกันท่ามกลางสังคมพหุวัฒนธรรมเป็นข้อยอมรับของศาสนาอิสลาม มีโองการอัลกุรอานได้ระบุวัตถุประสงค์หลักของการสร้างมนุษย์คือ การทำความรู้จักซึ่งกันและกันและกันและกันอิสลามรับประกันและเปิดโอกาสให้มีเสรีภาพในการนับถือศาสนา ความเชื่อและความคิดโดยคำนึงถึงความต่างต่างนั้นถือว่าเป็นกฎสภาพการณ์ที่อัลลอฮ์ทรงกำหนดไว้และจะไม่มีการบังคับให้นับถือศาสนาอิสลาม แต่ให้มุสลิมตระหนักถึงความสำคัญของการตะวะฮุดต่อมนุษยชาติพร้อมทั้งอิสลามได้รักษาเกียรติของมนุษย์ และให้

ความสำคัญกับเกียรติและศักดิ์ศรีของมนุษย์ ซึ่งสิ่งดังกล่าวนี้ถือเป็นความยุติธรรมและความเสมอภาคของศาสนาอิสลาม (อิสมาแอ กาเต๊ะ, 2560)

อิสลามยอมรับความหลากหลายทางความเชื่อ อิสลามจึงได้คำนึงถึงความแตกต่างโดยสรุป 4 ประการ คือ 1) ความหลากหลายนั้นเป็นสิ่งจำเป็นต้องเกิดขึ้นในสังคมโดยเฉพาะสังคมมนุษย์และถือว่าเป็นกฎสภาพการณ์ที่อัลลอฮ์ทรงกำหนดไว้ 2) อิสลามให้ความสำคัญของเสรีภาพในการนับถือศาสนาโดยไม่มีการบังคับให้รับศาสนาอิสลาม 3) อิสลามตระหนักถึงความสำคัญในการเผยแผ่ศาสนาอิสลามต่อมนุษยชาติ และความสำคัญต่อการให้เกียรติและศักดิ์ศรีต่อมนุษยชาติ และ 4) อิสลามยังคำนึงถึงความยุติธรรมและความเสมอภาคต่อกลุ่มชนต่างศาสนิก ดังข้อความที่ว่า “หากพระเจ้าของเจ้าทรงประสงค์แน่นอน พระองค์จะทรงทำให้ปวงมนุษย์เป็นประชาชาติเดียวกัน แต่พวกเขาก็ยังคงขัดแย้งกัน เว้นแต่ผู้ที่พระเจ้าของเจ้ามีเมตตา และเช่นนั้นแหละพระองค์ทรงบังเกิดพวกเขาและลิขิตของพระเจ้า ทรงกำหนดไว้สมบูรณ์แล้ว แน่แน่นอนข้าจะให้รกรุ่นเต็มไปด้วยพวกญินและ มนุษย์ทั้งหมด” (อิสมาแอ กาเต๊ะ, 2560)

ชุมชนบ้านคลองบางตะเคียน แต่เดิมเป็นชุมชนเกษตรกรรม แต่มีบางพื้นที่เป็นแหล่งชุมชนที่หลากหลายวัฒนธรรมอันเกิดจากการย้ายเข้ามาอยู่อาศัยของพนักงานโรงงานอุตสาหกรรมต่าง ๆ การกระทบกระทั่งกันระหว่างบุคคลต่างวัฒนธรรมย่อมตามมา แต่สามารถที่จะยุติปัญหานั้นได้ ด้วยอาศัยวัฒนธรรมทางศาสนาโดยผู้นำทางศาสนาทั้งพระพุทธรศาสนาและอิสลามร่วมมือกับภาครัฐ จัดกิจกรรมที่เสริมสร้างการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข โดยเทศบาลตำบลบางโคลงได้กำหนดให้ชุมชนบ้านคลองบางตะเคียนเป็นชุมชนที่อยู่ในแผนพัฒนาชุมชนคุณธรรมและวิถีไทยวิถีพอเพียงตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และเรื่องสินค้าและบริการทางวัฒนธรรมในชุมชน โดยแผนพัฒนาแหล่งวัฒนธรรมความเชื่อทางศาสนาสำคัญของชุมชน คือ พระพุทธรศาสนา ซึ่งมีวัดสำคัญ ๆ หลายวัด เช่น วัดบางโคลงใน และมัสยิดที่สำคัญของศาสนาอิสลามคือมัสยิดดารุลอามีน บางโคลง ซึ่งศาสนาทั้ง 2 ศาสนานั้น เป็นศาสนาหลักที่ทำให้คนในชุมชนมีความรักสามัคคีกัน และสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข

บทความวิจัยนี้ ผู้วิจัยสนใจที่ศึกษาเปรียบเทียบวิถีชีวิตทางศาสนาในสังคมของชาวพุทธและชาวมุสลิมในชุมชนบ้านคลองบางตะเคียน ตำบลบางโคลง อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ ในประเด็นหลักการอยู่ร่วมกัน หลักธรรมส่งเสริมการอยู่ร่วมกัน หลักการสงเคราะห์และการอยู่ร่วมกัน และหลักปฏิบัติตามหลักการที่เกี่ยวข้อง เพื่อประโยชน์ในการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาวิถีชีวิตทางศาสนาในสังคมของชาวพุทธในชุมชนบ้านคลองบางตะเคียน ตำบลบางโฉลง อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ
2. เพื่อศึกษาวิถีชีวิตทางศาสนาในสังคมของชาวมุสลิมในชุมชนบ้านคลองบางตะเคียน ตำบลบางโฉลง อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ
3. เพื่อเปรียบเทียบวิถีชีวิตทางศาสนาในสังคมของชาวพุทธและชาวมุสลิมในชุมชนบ้านคลองบางตะเคียน ตำบลบางโฉลง อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้วิธีการดำเนินการ ดังนี้

1) การศึกษาในเชิงเอกสาร เช่น พระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา คัมภีร์ปกรณ์วิเสส และคัมภีร์อัลกุรอานของศาสนาอิสลาม รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ เอกสารประเภทตำรา บทความวิชาการทั้งภาษาไทยและต่างประเทศ ตลอดจนจากสื่ออินเทอร์เน็ต มุ่งหาคำตอบเกี่ยวกับข้อเท็จจริงของสภาพที่เป็นอยู่ในปัจจุบันเกี่ยวกับวิถีชีวิตทางศาสนา

2) การศึกษาในภาคสนาม (Field Study) เพื่อทราบถึงวิถีชีวิตทางศาสนาในสังคมของชาวพุทธกับชาวมุสลิม ในประเด็นหลักการอยู่ร่วมกัน หลักธรรมส่งเสริมการอยู่ร่วมกัน หลักการสงเคราะห์และการอยู่ร่วมกัน และหลักปฏิบัติตามหลักการที่เกี่ยวข้อง ในพื้นที่ชุมชนบ้านคลองบางตะเคียน ตำบลบางโฉลง อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการโดยมีขั้นตอนการศึกษาค้นคว้า ดังนี้

(1) ทำการศึกษาและคัดเลือกประชากรกลุ่มเป้าหมาย โดยการกำหนดคุณสมบัติกลุ่มผู้นำทางศาสนา ผู้นำชุมชน นักวิชาการ ข้าราชการที่ทำงานเกี่ยวข้องกับชุมชน และประชากรกลุ่มเป้าหมายที่เป็นชาวพุทธและชาวมุสลิมที่อาศัยอยู่ในชุมชนบ้านคลองบางตะเคียน ตำบลบางโฉลง อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ โดยการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ตามความสำคัญของเรื่อง คือ การศึกษาเปรียบเทียบวิถีชีวิตทางศาสนาในสังคมของชาวพุทธและชาวมุสลิม

(2) ศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ประชากรกลุ่มเป้าหมาย

(3) ดำเนินการศึกษาประเด็นหลักการอยู่ร่วมกัน หลักธรรมส่งเสริมการอยู่ร่วมกัน หลักการสงเคราะห์และการอยู่ร่วมกัน และหลักปฏิบัติตามหลักการที่เกี่ยวข้อง เพื่อประโยชน์ในการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างยั่งยืน โดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้องในการดำเนินการศึกษาวิจัย

(4) สรุปและนำเสนอผลการศึกษาที่ได้ทั้งจากการศึกษาในเชิงเอกสารและภาคสนาม โดยนำมาวิเคราะห์ตามประเด็นที่สำคัญ คือหลักการอยู่ร่วมกัน หลักธรรมส่งเสริมการอยู่ร่วมกัน หลักการสงเคราะห์และการอยู่ร่วมกัน และหลักปฏิบัติตามหลักการที่เกี่ยวข้องเพื่อประโยชน์ในการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างยั่งยืน ทั้งนี้ เน้นการนำผลการศึกษาวិจัยมาเผยแพร่ให้ชุมชนบ้านคลองบางตะเคียน และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยเฉพาะองค์กรบริหารส่วนตำบลบางโฉลงได้รับทราบ

(5) วิเคราะห์รูปแบบและแนวทางการในการนำหลักวิถีชีวิตทางศาสนามาประยุกต์ใช้ในสังคม

(6) สรุปผลการศึกษาวิจัย และข้อเสนอแนะ

3) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) มีคุณสมบัติดังนี้

1) กลุ่มผู้นำทางศาสนา ผู้นำชุมชน นักวิชาการ ข้าราชการที่ทำงานเกี่ยวข้องกับชุมชน และประชาชนกลุ่มเป้าหมายที่เป็นชาวพุทธและชาวมุสลิมที่อาศัยอยู่ในชุมชนบ้านคลองบางตะเคียน ตำบลบางโฉลง อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ จำนวน 60 รูป/คน

2) เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษามีการจัดสัมภาษณ์กลุ่มย่อย และการลงพื้นที่สัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย โดยมีกระบวนการดังนี้

(2.1) ผู้วิจัยและอาจารย์ที่ปรึกษาร่วมออกแบบสัมภาษณ์และกิจกรรมที่สอดคล้องกับงานวิจัย

(2.2) ส่งแบบสัมภาษณ์ให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบความเที่ยงตรง แล้วนำมาแก้ไข

(2.3) นำแบบสัมภาษณ์ที่แก้ไขแล้ว ลงพื้นที่สัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย

(2.4) จัดกิจกรรมเสวนากลุ่มย่อยในพื้นที่ชุมชนบ้านคลองบางตะเคียน

4) การเก็บรวบรวมข้อมูล นำข้อมูลที่ได้ทั้งจากเอกสารและการลงพื้นที่วิจัย แยกประเด็นคำถาม คำตอบให้เป็นหมวดหมู่

5) การวิเคราะห์ข้อมูล นำข้อมูลที่ได้มาแปรผล เขียนรายงานการวิจัย

6) การนำเสนอผลการศึกษาวิจัย

ผลการการศึกษา

ข้อที่ 1 ผลการวิจัยพบว่า พระพุทธศาสนา มีความเป็นตัวตนที่แสดงให้เห็นเป็นพระพุทธศาสนา และบุคคลที่นับถือพระพุทธศาสนาที่เรียกว่า พุทธศาสนิกชน ก็มีอัตลักษณ์อันแสดงตนว่าเป็นชาวพุทธ เช่น บุคลิกลักษณะ ข้อวัตรปฏิบัติ การดำรงตน จนกระทั่งการสร้างวัฒนธรรมโดยอิงอาศัยพระพุทธศาสนาที่แสดงให้เห็นว่า เป็นชาวพุทธ เช่น การทำบุญใส่บาตร

สวดมนต์ไหว้พระ และการปฏิบัติตนตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะการปฏิบัติตามหลักฆราวาสธรรม ได้แก่ หลักจริยธรรมสำหรับฆราวาสผู้ใช้ชีวิตในทางโลกคือผู้ครองเรือน (พระไตรปิฎกภาษาไทย, (2539), เล่ม 11 ข้อ 176 หน้า 137, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

การที่ชาวพุทธแสดงความเคารพนับถือพระพุทธเจ้าว่าเป็นที่พึ่งที่ระลึกถึง แสดงให้เห็นว่า ชาวพุทธนั้นมีความเชื่อมั่นในพระพุทธเจ้าว่า เป็นผู้บรรลุผลของสิ่งที่พุทธสาวกหรือพุทธศาสนิกชนทุกคนต้องการจะตรัสรู้ตาม หรือบรรลุในสิ่งที่พระพุทธองค์บรรลุ และด้วยสิ่งนี้ เขาก็จะมีอิสระจากวัฏจักรของการเวียนว่ายตายเกิด เพราะการเวียนว่ายตายเกิดเป็นเหตุแห่งทุกข์ในทางพระพุทธศาสนา การจะพ้นทุกข์ได้ ต้องตัดวงจรแห่งวัฏสงสารนี้ได้ โดยการละกิเลสขั้นพื้นฐานตั้งแต่ความอยากมี ความอยากได้ ความลุ่มหลงของคน ดังนั้นเป้าหมายของชาวพุทธคือการทำให้จิตใจให้บริสุทธิ์ และปล่อยวางจากความต้องการสิ่งที่เป็นกิเลสทั้ง 5 อันแก่ รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส อันเป็นเหตุให้ยึดติดในโลกนี้ (พระสุริยรัตนบัณฑิต, พระครูโสภณพุทธศาสตร์, 2559)

วิถีปฏิบัติในพระพุทธศาสนา คือ ศีลธรรม จารีตประเพณี คำสั่งสอนในทางศาสนา ที่ศาสดาผู้ประกาศศาสนาได้นำมาเผยแผ่ สอนให้มนุษย์ได้ประพฤติตามทั้งข้อที่ควรและไม่ควร ประพฤติตามคือ ข้อที่ทรงอนุญาต ได้แก่ กุศลธรรมความดีและในข้อที่ทรงห้ามเช่น ศีล 5 และอกุศลธรรมความชั่วต่าง ๆ ที่เกิดจากการกระทำทางกาย วาจา และทางใจ วิถีปฏิบัตินี้จำเป็นจะต้องมีอยู่ในตัวหรือจิตใจของคนทุกคนในสังคมทุกสังคม โดยเฉพาะผู้นำระดับต่างๆ มีผู้นำครอบครัวไปจนถึงประเทศและผู้นำระดับโลก คนที่มีจริยวัตรที่เรียบร้อย งดงามควบคุมอินทรีย์ความประพฤติของตนเองได้ วิถีปฏิบัติมีหลายประเภทแต่ละประเภทเหมาะแก่คนแต่ละคน ขึ้นอยู่กับตัวบุคคลนั้น ๆ ว่าตนอยู่ในสถานะอะไรและจะต้องวางตัวประพฤติตัวอย่างไรโดยรวมแล้วล้วนแต่เป็นวิถีปฏิบัติที่ควบคุมความประพฤติคือ กาย วาจา และใจของคนในสังคม ให้เป็นคนดีมีคุณภาพ วิถีปฏิบัติช่วยให้มนุษย์อยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีระเบียบเรียบร้อย มีความอบอุ่นรู้สึกปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ทำให้คนรู้จักหน้าที่ความรับผิดชอบต่อตนเอง ครอบครัวตลอดถึงประเทศชาติ วิถีปฏิบัติเกิดขึ้นได้หลายทางเช่น ทางวัฒนธรรม ประเพณี ทางกฎหมายบ้านเมือง เป็นต้น เป็นบรรทัดฐานในการกระทำของมนุษย์ เป็นหลักการหรือแนวทางในการดำเนินชีวิตที่ดีของคนในประเทศ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายสูงสุดของชีวิต มีจุดประสงค์เพื่อให้บุคคลมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีอนุเคราะห์ ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน (วิจิตร สมบัติบริบูรณ์, 2528)

จากการที่ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่ศึกษาวิถีชีวิตของชาวพุทธในชุมชนบ้านคลองบางตะเคียน ได้สรุปประเด็นในการศึกษาไว้ดังนี้ 1) วิธีการอยู่ร่วมกันของบุคคลในชุมชน โดยการการทำ

หน้าที่ของตนเองให้สมบูรณ์ เข้าใจวิถีปฏิบัติทางศาสนาของผู้อื่น และไม่มีอคติในการปฏิบัติต่อบุคคลต่างศาสนา (พระครูจันทสารสุตกิจ, ดร. ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดบางโกลงใน. สัมภาษณ์. 10 มีนาคม 2565) 2) การมีส่วนร่วมในการพัฒนาวิถีชีวิตของบุคคลในสังคม โดยทำหน้าที่ของตนเองให้ดี สละประโยชน์ส่วนตัวเพื่อประโยชน์ส่วนรวม (คุณมารีนา มะแซสะอิ. หัวหน้าฝ่ายบริหารการศึกษา กองการศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม องค์การบริหารส่วนตำบลบางโกลง. สัมภาษณ์. 10 มีนาคม 2565) และ 3) กิจกรรมที่สะท้อนถึงความสามัคคีของชุมชน ยึดหลักของกิจกรรมจิตอาสา และการให้การศึกษาเพื่อพัฒนาสู่อนาคต (ดร.ธนพร กล้าจริง. อดีตผู้อำนวยการกองการศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม องค์การบริหารส่วนตำบลบางโกลง. สัมภาษณ์. 10 มีนาคม 2565)

ข้อที่ 2 ผลการวิจัยพบว่า วิถีชีวิตทางศาสนาของชาวมุสลิม คือการยอมรับศาสนาอิสลาม มีโอการอัลกุรอานได้ระบุดุฏประสงค์หลักของการสร้างมนุษย์คือการทำความรู้จักกันและกัน ซึ่งศาสนาอิสลามรับประกันและเปิดโอกาสให้มีเสรีภาพในการนับถือศาสนา ความเชื่อและความคิดโดยคำนึงถึงความแตกต่างกัน ถือว่า เป็นกฎสภาพการณ์ที่อัลลอฮ์ทรงกำหนดไว้และจะไม่มีการบังคับให้นับถือศาสนาอิสลาม แต่ให้มุสลิมตระหนักถึงความสำคัญของการดะวะฮ์ ต่อมนุษยชาติพร้อมทั้งอิสลามได้รักษาเกียรติของมนุษย์และให้ความสำคัญกับเกียรติและศักดิ์ศรีของมนุษย์ ซึ่งสิ่งดังกล่าวนี้ถือเป็นความยุติธรรมและความเสมอภาคของศาสนาอิสลามดังนี้

1. การเกิดขึ้นของความแตกต่าง ความหลากหลายทางกายภาพและสรรพสิ่งต่าง ๆ นั้นมีมาแต่ดั้งเดิมซึ่งสอดคล้องกับกฎสภาพการณ์ของพระองค์อัลลอฮ์ที่ทรงประสงค์จะให้ เป็นเช่นนั้น โดยธรรมชาติของสรรพสิ่งที่มีชีวิตในโลกนี้ล้วนแล้วแต่อยู่บนฐานของความแตกต่างและความหลากหลาย ด้วยเหตุนี้ความหลากหลายทางชาติ ชาติพันธุ์ สีผิว ภาษา วัฒนธรรม ประเพณี จะนำมาซึ่งความแตกต่างกันในหมู่มวลมนุษยชาติ ทั้งความคิด ความเชื่อ กฎข้อบังคับ การเป็นอยู่ การแต่งกายและอื่น ๆ อีกมากมาย สภาพเหล่านี้เป็นเจตนารมณ์ของพระองค์อัลลอฮ์ ในการสรรค์สร้างจักรวาลนี้ ดังที่พระองค์อัลลอฮ์ ได้ตรัสไว้ในพระมหาคัมภีร์อัลกุรอานว่า “แต่ละประชาชาติในหมู่พวกเจ้านั้น เราได้ให้มีบทบัญญัติและแนวทางไว้และหากอัลลอฮ์ทรงประสงค์แล้ว แน่แน่นอนก็ทรงให้พวกเจ้าเป็นประชาชาติ เดียวกันแล้ว แต่ทว่าเพื่อที่จะทรงทดสอบพวกเจ้าในสิ่งที่พระองค์ได้ประทานแก่พวกเจ้า ดังนั้น พวกเจ้าจึงแข่งขันกันในความดีทั้งหลายเถิด นั่นคือ พวกเจ้าทั้งหมดก็จะต้องกลับไปยังอัลลอฮ์ แล้วพระองค์จะทรงแจ้งให้พวกเจ้า ทราบในสิ่งที่พวกเจ้ากำลังขัดแย้งกันในสิ่งนั้น” (คัมภีร์อัลกุรอาน ฉบับแปลภาษาไทย, (2524), ซูเราะฮ์อัลมาอิดะฮ์ อายะฮ์ที่ 48, มัรวาน สะมะฮูน)

2. ไม่มีการบังคับนับถือศาสนา และให้ความสำคัญในการตะวะฮฺ เมื่อพระองค์อัลลอฮฺประสงค์ที่จะให้มีความหลากหลายความแตกต่างของสรรพสิ่งเหล่านั้น ให้ดำรงอยู่ตลอดไปแน่นอนพระองค์อัลลอฮฺ ก็ไม่ทรงบังคับมนุษย์เช่นกันในการเลือกทางเดินของชีวิต พร้อมกันนี้ยังเปิดให้มีโอกาสงานเสรี มีความเป็นอิสระทางความคิดความเชื่อประเพณี วัฒนธรรม และพระองค์ยังได้กำชับกับมุสลิมว่า “การบังคับผู้คนที่มิใช่มุสลิมให้ยอมรับหรือ ศรัทธาในหนทางของพระองค์นั้นหรือศรัทธา ต่อพระองค์นั้นไม่สามารถกระทำดังที่โองการ พระมหาคัมภีร์ของพระองค์ได้กำชับไว้อย่างชัดเจน ด้วยเหตุนี้มนุษย์ถูกบังเกิดในสภาพที่มีความอิสระในการเลือกทางเดินให้กับชีวิต พระองค์อัลลอฮฺมิได้บังคับมนุษย์ให้เลือกสิ่งใด สิ่งหนึ่ง”

3. ความเป็นธรรม ท่านเคาะลีฟะฮฺ อุมัรเราะฎียัลลอฮุอันฮฺ เป็นผู้นำที่มีใจเป็นธรรมเป็นอย่างยิ่ง ท่านไม่เคยลำเอียงหรือมีอคติต่อผู้ใดในการปฏิบัติตามกฎหมาย แม้ว่าจะเป็นคนในครอบครัวของท่านก็ตาม ท่านกล่าวเสมอว่า ท่านคือสามัญชนคนหนึ่งซึ่งมีหน้าที่ต้องปฏิบัติตามกฎหมายเช่นเดียวกับประชาชนทั่วไป ดังที่ อัล-ญะฮะบารียกล่าวว่ ท่านอุมัรนั้นทุกครั้งที่ ท่านขึ้นปราศรัยบนมิมบรกล่าวห้ามประชาชนในสิ่งใด ท่านจะประชุมคนในครอบครัวแล้ว กล่าวว่ “ฉันได้ห้ามประชาชนไม่ให้ทำสิ่งนั้นสิ่งนี้ ซึ่งพวกเขาต่างพากันจ้องมองสังเกตดูพวกเขา เหมือนกับการจ้องมองของนกต่อกันเนื้อและฉันขอสาบานกับอัลลอฮฺว่าหากมีใครในหมู่พวกเขาไปกระทำในสิ่งต้องห้ามฉันจะลงโทษเขาหนักถึงสองเท่าอย่างแน่นอน” ทั้งนี้การที่ท่านเคยเขียนบุตรของท่าน เองอย่างหนักเพราะมีความผิดฐานลักลอบดื่มสุราก็ดี การที่ท่านเคยเรียกอัมรฺบินอัล-อาศ ข้าหลวงอียิปต์พร้อมกับบุตรชายให้เข้ามายังมะดีนะฮฺเป็นการด่วนเพื่อรับการลงโทษบุตรชาย เพราะไปมีเรื่องกับประชาชนอียิปต์โดยมิชอบก็ดี การที่ท่านเคยจับสะออดิบโนอียักก็อศ ข้าหลวงประจำแคว้นกุฟะฮฺผู้เป็นบุรุษหมายเลขหนึ่งของแคว้นไปตระเวนตามมัสยิดต่าง ๆ ทั่วเมืองกุฟะฮฺ เพื่อให้ประชาชนเป็นพยานยืนยันความบริสุทธิ์ตอนที่ส่งเจ้าหน้าที่ไปตรวจค้นบ้านเพื่อหาหลักฐานทุจริตตามข้อกล่าวหาบางอย่างก็ดี การที่ท่านเคยใช้ไม้เรียว ตีอูซุฟยานเพื่อนสนิทและคนกว้างขวางแห่งนครมักกะฮฺเพราะมีความผิดฐานสับเปลี่ยนหลักเขตที่ดินที่นครมักกะฮฺก็ดี หรือการที่ท่านเปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถฟ้องร้องข้าหลวงอย่างอิสระต่อหน้าท่านเองในช่วงพิธีฮัจญ์ก็ดี สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนเป็นสิ่งที่แสดงถึงความมีใจเป็นธรรมของท่านอย่างชัดเจน

4. ความเสมอภาคของศาสนาอิสลาม ความเสมอภาคเป็นที่สำคัญอีกประการหนึ่งของการอยู่ร่วมกันในสังคมที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม อัลลอฮฺ ได้ตรัสไว้ในอัลกุรอานว่ “โอ้มวลมนุษย์ทั้งหลายจงรู้ไว้เถิดว่า แท้จริงพระเจ้าของพวกท่านนั้นมีเพียง องค์เดียว บรรพบุรุษของพวกท่านก็มาจากคนเดียวกัน จงรู้เถิดว่าคนอาหรับก็ไม่ได้เลิศเลอเหนือคนที่หาใช่ชาวอาหรับ และคนที่ไม่ใช่อาหรับก็ไม่ได้เหนือกว่าคนอาหรับ คนผิวแดง ก็ไม่ได้เลิศเลอ

เหนือกว่าคนผิวดำ และคนผิวดำก็ไม่ได้เหนือกว่าคนผิวแดง และผู้ที่ประเสริฐยิ่งก็คือผู้ที่ยาเกรงต่ออัลลอฮ์เท่านั้น” (คัมภีร์อัลกุรอาน ฉบับแปลภาษาไทย, (2524), ซูเราะฮ์อัลหุจรอต อายะห์ที่ 13, มัรวาน สะมะฮุน)

5. การให้เกียรติมวลมนุษยชาติทั้งหลายของศาสนาอิสลาม อัลลอฮ์ทรงยกย่องและให้เกียรติมวลมนุษยชาติทั้งหลายทุกเชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ศาสนา ไม่ว่าจะเป็นคนผิวดำ หรือผิวขาว ชาติพันธุ์ อาหารับ หรือไม่ใช่อาหารับ มุสลิม หรือไม่ใช่มุสลิม และทรงยกสถานะของมนุษยชาติทั้งหลาย เหนือสรรพสิ่งอื่นใด พระองค์อัลลอฮ์ ทรงตรัสว่า ความว่า “และโดยแน่นอน เราได้ให้เกียรติแก่ลูกหลานของอาดัม และเราได้บรรทุกพวกเขาทั้งทางบกและทางทะเล และได้ให้ปัจจัยยังชีพที่ดีทั้งหลายแก่พวกเขา และเราได้ให้พวกเขาดีเด่นอย่างมีเกียรติเหนือกว่าผู้ที่เราได้ให้บังเกิดมาเป็นส่วนใหญ่” (คัมภีร์อัลกุรอาน ฉบับแปลภาษาไทย, (2524), ซูเราะฮ์อัลอิส รออ อายะฮ์ที่ 88, มัรวาน สะมะฮุน)

ดังนั้น หากว่าสังคมใดนำหลักของอิสลามดังกล่าวมาใช้ในการอยู่ร่วมกัน ท่ามกลางสังคมพหุวัฒนธรรมแน่นอนจะต้องว่า เกิดความสันติในสังคม แต่หากมิได้นำหลักการ ดังกล่าวมาใช้ในการอยู่ร่วมกันท่ามกลางสังคมพหุวัฒนธรรมย่อมเป็นการทำลายอิสลามและประชาชน สังคมจะเต็มไปด้วยการต่อสู้ แย่งชิงซึ่งจะนำมาซึ่งความแตกแยกและความเป็นศัตรูและที่ร้ายที่สุดคือการเสียประโยชน์ ของสัปบุรุษในสังคมที่มีความขัดแย้ง และขาดดุลยภาพซึ่งการมีดุลยภาพระหว่างผู้นำกับประชาชนทำให้เกิดสันติภาพในสังคมโดยภาพรวม

วิถีปฏิบัติทางศาสนาในทัศนะของชาวมุสลิมในชุมชนบ้านคลองบางตะเคียน จังหวัดสมุทรปราการ พบว่า มีการทำหน้าที่ของตนให้สมบูรณ์ เป็นการสร้างเหตุแห่งความสุข คือสงบ สันติ เบิกบานใจ ความสุขจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อเราได้ปฏิบัติตามความเชื่อของหลักการ ความสุขไม่ได้เกิดจากปัจจัยใดปัจจัยหนึ่งโดยเฉพาะ ไม่ได้อยู่กับร่างกายของคนเราหรือทรัพย์สินเงินทอง หรือเครื่องอำนวยความสะดวกอย่างมากมาย แต่ที่จริงแล้วมันอยู่ที่เราได้ปฏิบัติตนตามคำสอนของศาสนาที่เรายึดถือ เราก็จะพบกับความสำเร็จอย่างแท้จริง ซึ่งความสุขในทัศนะของศาสนาอิสลามนั้นประกอบด้วยหลักการ 3 ประการ คือ 1) หลักการศรัทธา 2) หลักการปฏิบัติ และ 3) หลักคุณธรรมการศรัทธาในศาสนาอิสลาม (นายเสงี่ยม มิ้มมา. กรรมการอิสลามประจำจังหวัดสมุทรปราการ. สัมภาษณ์. 11 มีนาคม 2565) และความศรัทธาของภายในหัวใจ ไม่มีใครมีอำนาจที่จะทำอะไรได้ นอกเหนือจากอัลลอฮ์ องค์เดียวเท่านั้น และความสุขในศาสนาอิสลามนั้น คือการกระทำในสิ่งที่พระเจ้าใช้ และไม่กระทำในสิ่งที่พระเจ้าห้าม และการช่วยเหลือเจือจานเพื่อนมนุษย์ที่มีฐานะไม่ดี ยากจน เด็กกำพร้า และอีกมากมาย (นายประสาน รอมาลี. บิหลั่น มัสยิดดารัลอาหมีน (บางโหลง). สัมภาษณ์. 11 มีนาคม 2565) เพราะศาสนาอิสลามสอนให้มุสลิมเป็นพี่น้องกัน มีความเสมอภาค ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เพื่อให้อยู่ร่วมกันในสังคมอย่าง

มีความสุข การทำความเข้าใจผู้ที่นับถือศาสนาอื่นโดยเฉพาะชาวพุทธที่อยู่ในชุมชนเดียวกัน ก่อให้เกิดความสุขภายในและความสุขภายนอก สุขจากภายในคือ ทำให้ร่างกายสดชื่นแจ่มใส แบ่งปันทรัพยากรที่มีให้กับผู้ยากไร้ ส่วนความสุขภายนอกทำให้ร่างกายแข็งแรง ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค (นางสมจิตต์ มิ้มมา. อสม.ประจำหมู่บ้าน. สัมภาษณ์. 11 มีนาคม 2565)

ข้อที่ 3 การเปรียบเทียบวิถีชีวิตทางศาสนาของชาวพุทธกับชาวมุสลิม ในชุมชนบ้านคลองบางตะเคียน ตำบลบางโฉลง อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ สรุปได้ว่า วิถีชีวิตทางพระพุทธศาสนาหมายถึงการมีความเห็นชอบ โดยปฏิบัติตนเพื่อให้เกิดประโยชน์ 3 ประการ ได้แก่ ประโยชน์ในโลกนี้ ประโยชน์ในโลกหน้า ประโยชน์สูงสุด ส่วนวิถีชีวิตของอิสลาม คือ การยอมจำนน การอ่อนน้อม และการเชื่อฟังต่ออัลเลาะห์ อย่างสิ้นเชิง โดยดำเนินชีวิตตามวิถีอิสลาม 2 ประการ คือ ศรัทธา มี 6 ประการ และหลักปฏิบัติ 5 จะพบว่าทั้งพระพุทธศาสนาและศาสนาอิสลามมีความเห็นเหมือนกันคือการปฏิบัติตนตามหน้าที่ของศาสนิกที่ดี ส่วนที่ต่างกันจะเป็นในส่วนของหลักธรรมที่นำมาใช้ในการดำเนินชีวิตที่แตกต่างกัน ตามที่กำหนดไว้ในหลักการทางศาสนานั้น ๆ ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าถึงแม้หลักปฏิบัติจะต่างกัน แต่เป้าหมายเบื้องต้นคือการก่อให้เกิดประโยชน์สุขแก่ตนและคนรอบข้าง

ในประเด็นความสำคัญของวิถีชีวิตทางศาสนา ชาวพุทธเชื่อฟังและปฏิบัติตามหลักการต่างๆ ในคำสอนของศาสนาและทำสมาธิภาวนาอย่างเคร่งครัด โดยการฝึกฝนทำสมาธิจนกระทั่งเข้าถึงการบรรลุพระนิพพานได้ เป็นการขจัดกิเลสที่กองสมอยู่ในจิตใจหรือความปรารถนาที่จะพ้นจากทุกข์ ซึ่งเป็นค่านิยมที่ดีในทางพระพุทธศาสนา คำสอนของพระพุทธเจ้านั้นมีอยู่ด้วยกัน 2 ระดับ คือ 1) ทิศ 6 ในฐานะหน้าที่ของกัลยาณมิตรในครอบครัว 2) คุณสมบัติของกัลยาณมิตร 7 ส่วนความสำคัญของวิถีชีวิตทางศาสนา การอยู่ร่วมกันท่ามกลางสังคมพหุวัฒนธรรมเป็นการยอมรับของศาสนาอิสลาม มีองค์การอัลกรุอันได้ระบุวัตถุประสงค์หลักของการสร้างมนุษย์คือการทำความรู้จักซึ่งกันและกัน อิสลามรับประกันและเปิดโอกาสให้มีเสรีภาพในการนับถือศาสนา ความเชื่อและความคิดโดยคำนึงถึงความต่างต่างนั้นถือว่า เป็นกฎสภาพการณ์ที่อัลลอฮ์ทรงกำหนดไว้ และจะไม่มีการบังคับให้นับถือศาสนาอิสลาม จะเห็นได้ว่าเป้าหมายของศาสนาทั้งสองมีนัยเหมือนกันคือการให้เกียรติผู้อื่น ส่วนประเด็นที่แตกต่างกันทางพระพุทธศาสนา มองหลักธรรมที่พึงปฏิบัติตามหน้าที่ของตนๆ เรียกว่าทิศ 6 และมีหลักความเป็นกัลยาณมิตรมาช่วยเสริม ส่วนศาสนาอิสลาม นอกจากจะเน้นไปที่การทำหน้าที่ของตนให้สมบูรณ์แล้ว ก็ไม่มีการก้าวร้าวหน้าที่ของผู้อื่น

ประเด็นวิถีชีวิตทางศาสนาของชาวพุทธกับชาวมุสลิม ในชุมชนบ้านคลองบางตะเคียน ตำบลบางโฉลง อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ จากการลงพื้นที่และสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย พบว่า วิถีชีวิตทางศาสนาของชาวพุทธในชุมชนบ้านคลองบางตะเคียน เน้น

หลักการ 3 ประการ คือ 1) การทำหน้าที่ของตนเองให้สมบูรณ์ รู้ว่าตนคือใคร ควรมีบทบาทอย่างไร เมื่อเป็นเช่นนั้น จึงสามารถที่จะทำหน้าที่ตามสถานะของตนเองได้ 2) เข้าใจวิถีปฏิบัติทางศาสนาของผู้อื่น โบราณกล่าวไว้ว่ารู้เรา รู้เขา เมื่อเรารู้จักหน้าที่ของตนแล้ว สิ่งสำคัญประการต่อมาคือการเรียนรู้คนอื่น 3) สละประโยชน์ส่วนตัวเพื่อประโยชน์ส่วนรวม การเป็นผู้นำของชุมชน ต้องมีความเป็นผู้นำที่แท้จริง ทำให้เห็นเพื่อประโยชน์ต่อส่วนรวม ส่วนวิถีปฏิบัติทางศาสนาในทัศนะของชาวมุสลิมในชุมชนบ้านคลองบางตะเคียน จังหวัดสมุทรปราการ พบว่า การทำหน้าที่ของตนเองให้สมบูรณ์ เป็นการสร้างเหตุแห่งความสุข คือสงบ สันติ เบิกบานใจ ความสุขจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อเราได้ปฏิบัติตามความเชื่อของหลักการ จะเห็นได้ว่า ชาวพุทธกับชาวมุสลิมที่อาศัยอยู่ในชุมชนบ้านคลองบางตะเคียนนั้น มีวิถีชีวิตอยู่อย่างสันติสุข ไร้ความขัดแย้งทางศาสนา ด้วยเหตุแห่งการอยู่ร่วมกันมานานเป็นเสมือนพี่น้อง มีความแตกต่างกันเพียงความศรัทธาในศาสนาของตน ไม่ก้าวล่วงวิถีปฏิบัติทางศาสนาของบุคคลอื่น มีความเข้าใจว่าวัตรปฏิบัติของแต่ละศาสนาทำอยู่นั้น เป็นการแสดงถึงความเคารพต่อศาสนาของตนเอง เช่น ชาวพุทธสวดมนต์ทำวัตร ชาวมุสลิมทำละหมาด ดังนั้น การรู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา และการลงมือทำกิจกรรมร่วมกัน จึงเป็นการเชื่อมประสานให้คนเราเข้าใจซึ่งเหตุและผลของกันและกัน

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า วิถีปฏิบัติในพระพุทธศาสนา คือ ศีลธรรม จาริต ประเพณี วิถีปฏิบัติมีหลายประเภทแต่ละประเภทเหมาะสมแก่คนแต่ละคน ขึ้นอยู่กับตัวบุคคลนั้น ๆ ว่าตนอยู่ในสถานะอะไรและจะต้องวางตัวประพฤติตัวอย่างไร โดยรวมแล้วล้วนแต่เป็นวิถีปฏิบัติที่ควบคุมความประพฤติคือ กาย วาจา และใจของคนในสังคมให้เป็นคนดีมีคุณภาพ วิถีปฏิบัติช่วยให้มนุษย์อยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีระเบียบเรียบร้อย มีความอบอุ่นรู้สึกปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ทำให้คนรู้จักหน้าที่ความรับผิดชอบต่อตนเองครอบครัวตลอดถึงประเทศชาติ วิถีปฏิบัติเกิดขึ้นได้หลายทางเช่น ทางวัฒนธรรม ประเพณี ทางกฎหมายบ้านเมือง เป็นต้น เป็นบรรทัดฐานในการกระทำของมนุษย์ สอดคล้องกับธเนศ นกเพ็ชร ได้กล่าวถึงวิถีชีวิตใหม่ภายใต้พระพุทธศาสนา (ธเนศ นกเพ็ชร, 2565) ว่า สังคมยุคปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วในลักษณะก้าวกระโดด ทำคนบางคนเกิดความเครียดกับการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ก่อให้เกิดปัญหาหรือความทุกข์ขึ้นมาทั้งทางกาย และจิตใจ การที่คนเราจะดำเนินชีวิตให้ถึงความสุขในยุคนี้ได้ นั้น พระพุทธศาสนาเน้นหลัก 3 ประการ คือ การละความชั่ว ประพฤติความดี และทำจิตใจให้ผ่องใส

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า วิถีชีวิตทางศาสนาของชาวมุสลิม คือการยอมรับศาสนาอิสลาม มีโอกาสการอัลกุรอานได้ระบุดัชนีประสงค์หลักของการสร้างมนุษย์คือการ

ทำความเข้าใจซึ่งกันและกัน อิสลามรับประกันและเปิดโอกาสให้มีเสรีภาพในการนับถือศาสนา ความเชื่อและความคิดโดยคำนึงถึงความต่างนั้นถือว่า เป็นกฎสภาวการณ์ที่อัลลอฮฺทรงกำหนดไว้ และจะไม่มี การบังคับให้นับถือศาสนาอิสลาม แต่ให้มุสลิมตระหนักถึงความสำคัญของการตะวะฮฺ ต่อมนุษยชาติพร้อมทั้งอิสลามได้รักษาเกียรติของมนุษย์และให้ความสำคัญกับเกียรติและศักดิ์ศรีของมนุษย์ ซึ่งสิ่งดังกล่าวนี้ถือเป็นความยุติธรรมและความเสมอภาคของศาสนาอิสลาม สอดคล้องกับงานวิจัยของอีสมาแอ กาเต๊ะ (อีสมาแอ กาเต๊ะ, 2561) ที่ว่าอิสลามยอมรับความหลากหลายทางความเชื่อ อิสลามให้ความสำคัญกับความแตกต่างที่เกิดขึ้นในสังคมมนุษย์และถือว่าเป็นกฎสภาวการณ์ที่อัลลอฮฺทรงกำหนดไว้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า ประเด็นวิถีชีวิตทางศาสนาของชาวพุทธกับชาวมุสลิม ในชุมชนบ้านคลองบางตะเคียน ตำบลบางโฉลง อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ จากการลงพื้นที่และสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย พบว่า วิถีชีวิตทางศาสนาของชาวพุทธในชุมชนบ้านคลองบางตะเคียน เน้นหลักการ 3 ประการ คือ 1) การทำหน้าที่ของตนเองให้สมบูรณ์ รู้ว่าตนคือใคร ควรมีบทบาทอย่างไร เมื่อเป็นเช่นนั้น จึงสามารถที่จะทำหน้าที่ตามสถานะของตนเองได้ 2) เข้าใจวิถีปฏิบัติทางศาสนาของผู้อื่น โบราณกล่าวไว้ว่ารู้เรา รู้เขา เมื่อเรารู้จักหน้าที่ของตนแล้ว สิ่งสำคัญประการต่อมาคือการเรียนรู้คนอื่น 3) สละประโยชน์ส่วนตัวเพื่อประโยชน์ส่วนรวม การเป็นผู้นำของชุมชน ต้องมีความเป็นผู้นำที่แท้จริง ทำให้เห็นเพื่อประโยชน์ต่อส่วนรวม สอดคล้องกับงานของสมบุรณ์ วัฒนะ (สมบุรณ์ วัฒนะ, 2564) เรื่อง พระพุทธศาสนากับวิถีชีวิตคนไทยในดินแดนสุวรรณภูมิ ที่ปรากฏให้เห็นว่าพระพุทธศาสนานั้นมีส่วนต่อวิถีชีวิตของชาวพุทธแดนสุวรรณภูมิทั้งด้านทัศนคติและความรู้สึก วัฒนประเพณี ส่วนวิถีปฏิบัติทางศาสนาในทัศนะของชาวมุสลิมในชุมชนบ้านคลองบางตะเคียน จังหวัดสมุทรปราการ พบว่า การทำหน้าที่ของตนเองให้สมบูรณ์ เป็นการสร้างเหตุแห่งความสุข คือสงบ สันติ เบิกบานใจ ความสุขจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อเราได้ปฏิบัติตามความเชื่อของหลักการ จะเห็นได้ว่า ชาวพุทธกับชาวมุสลิมที่อาศัยอยู่ในชุมชนบ้านคลองบางตะเคียนนั้น มีวิถีชีวิตอยู่อย่างสันติสุข ไร้ความขัดแย้งทางศาสนา ด้วยเหตุแห่งการอยู่ร่วมกันมานานเป็นเสมือนพี่น้อง มีความแตกต่างกันเพียงความศรัทธาในศาสนาของตน ไม่ก้าวล่วงวิถีปฏิบัติทางศาสนาของบุคคลอื่น มีความเข้าใจว่าวัตรปฏิบัติของแต่ละศาสนาทำอยู่นั้น เป็นการแสดงถึงความเคารพต่อศาสนาของตนเอง เช่น ชาวพุทธสวดมนต์ทำวัตร ชาวมุสลิมทำละหมาด ดังนั้น การรู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา และการลงมือทำกิจกรรมร่วมกัน จึงเป็นการเชื่อมประสานให้คนเราเข้าใจซึ่งเหตุและผลของกันและกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของอีสมาแอ กาเต๊ะ (อีสมาแอ กาเต๊ะ, 2561) ที่ว่าอิสลามยอมรับความหลากหลายทางความเชื่อ อิสลามให้ความสำคัญกับความแตกต่างที่เกิดขึ้นในสังคมมนุษย์และถือว่าเป็นกฎสภาวการณ์ที่อัลลอฮฺทรงกำหนดไว้ อิสลามเชื่อว่าหากสังคมนำหลักอิสลามมาใช้ใน

การอยู่ร่วมกันท่ามกลางสังคมพหุวัฒนธรรมย่อมจะก่อให้เกิดสันติสุขในสังคม และก่อให้เกิดสันติภาพในสังคมโดยภาพรวม

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

จากการลงพื้นที่วิจัย ได้ผลสรุปเกี่ยวกับการอยู่ร่วมกันของชาวพุทธกับชาวมุสลิมในชุมชนบ้านคลองบางตะเคียน ตำบลบางโฉลง อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ เป็นภาพรวมดังนี้

ประเด็น	ผลที่ได้รับ
1. วิธีการอยู่ร่วมกันของบุคคลในชุมชน	1. การทำหน้าที่ของตนเองให้สมบูรณ์ คือการเข้าใจตัวเองว่า สิ่งที่เรากระทำอยู่เพื่อใคร และมีประโยชน์หรือมีโทษมากน้อยเพียงไร 2. เข้าใจวิถีปฏิบัติทางศาสนาของผู้อื่น เข้าใจวิถีปฏิบัติทางศาสนาของกันและกัน รู้จักข้อจำกัดทางศาสนา ไม่ฝืนใจผู้อื่น 3. ไม่มีอคติในการปฏิบัติต่อบุคคลต่างศาสนา ไม่ก้าวล่วงหน้าที่ของผู้อื่น ย่อมสร้างประโยชน์แก่สังคมส่วนรวมได้ยิ่งขึ้น 4. ศาสนาไม่ใช่ต้นเหตุแห่งความขัดแย้ง การขัดแย้งเป็นพฤติกรรมเฉพาะบุคคลเท่านั้น
2. การมีส่วนร่วมในการพัฒนาวิถีชีวิตของบุคคลในสังคม	1. ทำหน้าที่ของตนให้ดี รู้จักหน้าที่ของตนเอง เพื่อทำให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมโดยรวม 2. สละประโยชน์ส่วนตัวเพื่อประโยชน์ส่วนรวม เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่คนในชุมชนไม่เลือกความต่างแห่งศาสนา
3. กิจกรรมที่สะท้อนถึงความสามัคคีของชุมชนกิจกรรมที่สะท้อนถึงความสามัคคีของชุมชน	1. กิจกรรมจิตอาสา เป็นส่วนสำคัญที่ทำให้ชุมชนเกิดความสามัคคี ไม่มีการแบ่งแยกทางศาสนา 2. การให้การศึกษาเพื่อพัฒนาสู่อนาคต การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยการให้การศึกษาที่ถูกต้องจึงเป็นสิ่งสำคัญ จะทำให้เกิดเรียนรู้ธรรมชาติ และเข้าใจกัน

	3. กิจกรรมเยาวชนค่ายคุณธรรม นำไปสู่การแก้ปัญหาความขัดแย้งทางความคิดเรื่องความแตกต่างทางศาสนาในอนาคต
--	---

จากตารางข้างต้น อธิบายได้ว่า การที่บุคคลในสังคมที่มีวัฒนธรรมทางศาสนาที่หลากหลาย หากศาสนิกปฏิบัติตนตามวิถีชีวิตทางศาสนาของตนเอง ย่อมทำให้สังคมเกิดสันติสุขได้ เห็นได้จากข้อสรุปในงานวิจัยเรื่อง “การศึกษาเปรียบเทียบวิถีชีวิตทางศาสนาในสังคมของชาวพุทธกับชาวมุสลิม : กรณีศึกษาชุมชนบ้านคลองบางตะเคียน ตำบลบางไฉลง อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ” ซึ่งได้ผลสรุปดังนี้

1. วิธีการอยู่ร่วมกันของบุคคลในชุมชน การปฏิบัติตนตามวิถีชีวิตทางศาสนาของแต่ละศาสนาโดยยึดหลักธรรมของตนเป็นเป็นวิถีปฏิบัติ ทำให้การอยู่ร่วมกันในชุมชนพระพุทธศาสนาและศาสนาอิสลาม เกิดผล 4 ประการ (1) การทำหน้าที่ของตนเองให้สมบูรณ์คือการเข้าใจตัวเองว่า สิ่งที่เรากระทำอยู่เพื่อใคร และมีประโยชน์หรือมีโทษมากน้อยเพียงไร (2) เข้าใจวิถีปฏิบัติทางศาสนาของผู้อื่น เข้าใจวิถีปฏิบัติทางศาสนาของกันและกัน รู้จักข้อจำกัดทางศาสนา ไม่ฝืนใจผู้อื่น (3) ไม่มีอคติในการปฏิบัติต่อบุคคลต่างศาสนา ไม่ก้าวล่วงหน้าที่ของผู้อื่น ย่อมสร้างประโยชน์แก่สังคมส่วนรวมได้ยิ่งขึ้น (4) ศาสนาไม่ใช่ต้นเหตุแห่งความขัดแย้ง การขัดแย้งเป็นพฤติกรรมเฉพาะบุคคลเท่านั้น

2. การมีส่วนร่วมในการพัฒนาวิถีชีวิตของบุคคลในสังคม เมื่อศาสนิกปฏิบัติตนตามหลักศาสนา ย่อมมีจิตอาสาพัฒนาชุมชน ก่อให้เกิดผล 2 ประการ คือ (1) ทำหน้าที่ของตนเองให้ดี รู้จักหน้าที่ของตนเอง เพื่อทำให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมโดยรวม (2) สละประโยชน์ส่วนตัวเพื่อประโยชน์ส่วนรวมเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่คนในชุมชนไม่เลือกความต่างแห่งศาสนา

3. กิจกรรมที่สะท้อนถึงความสามัคคีของชุมชนกิจกรรมที่สะท้อนถึงความสามัคคีของชุมชน มี 2 ลักษณะ ได้แก่ (1) กิจกรรมจิตอาสา เป็นส่วนสำคัญที่ทำให้ชุมชนเกิดความสามัคคี ไม่มีการแบ่งแยกทางศาสนา (2) การให้การศึกษเพื่อพัฒนาสู่อนาคต การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยการให้การศึกษที่ถูกต้องจึงเป็นสิ่งสำคัญ จะทำให้เกิดเรียนรู้รัฐธรรมนูญ และเข้าใจกัน (3) กิจกรรมเยาวชนค่ายคุณธรรม นำไปสู่การแก้ปัญหาความขัดแย้งทางความคิดเรื่องความแตกต่างทางศาสนาในอนาคต

สรุป

ชาวพุทธกับชาวมุสลิมที่อาศัยอยู่ในชุมชนบ้านคลองบางตะเคียน มีวิถีชีวิตอยู่อย่างสันติสุข ไร้ความขัดแย้งทางศาสนา มีความแตกต่างกันเพียงความศรัทธาในศาสนาของตน โดย

ไม่ก้าวล่วงวิถีปฏิบัติทางศาสนาของบุคคลอื่น ดังนั้น การรู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา และการลงมือทำกิจกรรมร่วมกัน จึงเป็นการเชื่อมประสานให้มนุษย์เข้าใจเหตุและผลของกันและกัน

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. การสร้างการเรียนรู้วิถีชุมชน โดยเปิดให้มีการสอนกันข้ามศาสนาเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ระหว่างกัน สร้างความเข้าใจต่อกันมากขึ้น เป็นการสร้างภูมิคุ้มกันทางความคิด ตั้งแต่เด็กเยาวชน เพื่อให้เรียนรู้หลักการทางศาสนาของศาสนาตนให้เข้าใจ และเรียนรู้ศาสนาอื่นให้รู้แจ้งเพื่อจะได้ปฏิบัติตนให้ถูกต้องไม่ก้าวก่ายความเชื่อของผู้อื่น

2. สร้างกระบวนการนับถือกัน (Respect) ตามที่ริชาร์ด ไทเลอร์ (Richard Taylor) กล่าวถึงพหุวัฒนธรรมคือการแสดงออกถึงความเคารพต่อกัน ผ่านการพบเจอกัน พูดคุยกันในบรรยากาศแบบมิตรภาพ เป็นวิธีการทางมานุษยวิทยาที่ต้องไปพบกัน อยู่ร่วมกัน แสดงน้ำใจต่อกัน พูดคุยกันเมื่อเกิดปัญหาและหาทางออกร่วมกัน

3. ควรมีการสร้างกิจกรรมที่สะท้อนถึงความสามัคคีของชุมชน เน้นกิจกรรมที่สะท้อนถึงความสามัคคีของชุมชน เช่น กิจกรรมจิตอาสา เป็นส่วนสำคัญที่ทำให้ชุมชนเกิดความสามัคคี ไม่มีการแบ่งแยกทางศาสนา โดยรัฐมีส่วนร่วมอย่างจริงจัง

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาพหุวัฒนธรรมทางศาสนาเชิงสัญลักษณ์ระหว่างพระพุทธรูปกับศาสนาอิสลาม

2. ควรมีการศึกษาพหุวัฒนธรรมการบริโภคตามหลักศาสนาที่มีผลต่อการดำรงชีวิตของคนในชุมชนชาวพุทธกับชาวมุสลิม

เอกสารอ้างอิง

ธเนศ นกเพ็ชร. (2565). วิถีชีวิตใหม่ภายใต้พระพุทธศาสนา. *วารสารมหาจุฬานาครทรรณ*.

9(1) มกราคม, 292-302.

พระสุธีรัตนบัณฑิต, พระครูโสภณพุทธศาสตร์. (2559). *อัตลักษณ์ทางศาสนา: รูปแบบการสื่อความหมายเพื่อสร้างสันติภาพของประชาคมอาเซียน*. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- มรรวาน สะมะฮุน. (2524). *คัมภีร์อัลกุรอาน ฉบับแปลภาษาไทย*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ ส.วงศ์เสงี่ยม.
- วิจิตร สมบัติปริบูรณ์. (2528). *เบญจศีล-เบญจธรรม*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชวนพิมพ์.
- สุไรยา วานี, มะรอนิง สาแลมิง. (2557). การอยู่ร่วมกันของชุมชนในสังคมพหุวัฒนธรรม กรณีศึกษา ตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี. *วารสารการเมืองการปกครอง*. 4(1) ปีที่ 4 กันยายน, 217.
- สมบูรณ์ วัฒนะ และคณะ. (2564). พระพุทธศาสนากับวิถีชีวิตคนไทยในดินแดนสุวรรณภูมิ. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร*. 9(3) พฤษภาคม, 950-964.
- อิสมาแอ กาเต๊ะ. (2560). วะสะฎียะฮ์ในอิสลามกับการอยู่ร่วมกันท่ามกลางสังคมพหุวัฒนธรรม ด้าน ความ เชื่อ และ ความ คิด . *วารสารวิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์*. 9(1)มกราคม – มิถุนายน, 48.

